

РЕЦЕНЗІЯ

доцента кафедри аграрного, земельного
та екологічного права імені академіка В. З. Янчука
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
кандидата юридичних наук, доцента НОВАК Тамари Сергіївни
на дисертацію КУХАР Ольги Віталіївни на тему:
«Правове регулювання управління відходами сільського господарства в Україні»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми. Актуальність теми дослідження зумовлена сукупністю екологічних, економічних та правових чинників, що визначають сучасний стан розвитку аграрного сектору України. Проблема управління відходами у сільському господарстві не є новою, однак її значущість зростає в умовах інтенсифікації виробництва та посилення антропогенного навантаження на довкілля. Особливої актуальності дослідження набуває в умовах воєнного стану, запровадженого у зв'язку зі збройною агресією російської федерації. Війна спричинила суттєві зміни у функціонуванні аграрного сектору, спричинила появу нових видів відходів, збільшила негативний вплив на довкілля. У таких умовах ефективне правове регулювання управління відходами має важливе значення для забезпечення екологічної безпеки, продовольчої стабільності та післявоєнного відновлення сільських територій. Додатковим аргументом на користь актуальності теми рецензованої роботи є загострення глобальних екологічних проблем, зокрема кліматичних змін, деградації ґрунтів і зменшення біорізноманіття, що обумовлює необхідність впровадження підходів сталого розвитку та принципів циркулярної економіки. Важливу роль відіграє також євроінтеграційний курс України, який передбачає адаптацію законодавства до права Європейського Союзу у сфері управління відходами. З огляду на це, потребують теоретичного вивчення наявні проблеми правового регулювання управління відходами сільського господарства в Україні, напрями вирішення яких стануть підґрунтям подальшого розвитку законодавства в окресленій сфері.

Отже, враховуючи вищенаведене, не викликають сумніву теоретична та практична необхідність, своєчасність і актуальність обраної Ольгою Кухар теми дисертаційного дослідження, а також його наукова новизна.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація Ольги Кухар характеризується системним підходом до предмету дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Структура роботи повністю відповідає меті, цілям і завданням дослідження, є логічною та дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені авторкою. Положення, сформульовані у дисертації, є обґрунтованими та базуються на проведеному авторкою критичному аналізі значного масиву літературних джерел, положень чинного та перспективного вітчизняного та міжнародного законодавства, матеріалів судової практики. Теоретичною основою рецензованого дисертаційного дослідження стали праці відомих вітчизняних вчених у галузі аграрного, земельного, екологічного та інших галузей права.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження Ольги Кухар виконане згідно плану науково-дослідної роботи кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука Національного університету біоресурсів і природокористування України в рамках розкриття

окремих аспектів державної бюджетної теми «Організаційно-правові засади сталого розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні» (номер державної реєстрації 0119U100830).

Тема дисертації безпосередньо пов'язана з п. 1.13 Пріоритетних напрямів фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки від 26.03.2021 р. № 12-21 та відповідає Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019.

Для досягнення достовірних і об'єктивних результатів під час роботи над дисертацією використано загальнофілософський (діалектичний), загальнонаукові (логіко-семантичний, методи аналізу та синтезу) та спеціальні (історико-правовий, формально-юридичний, порівняльно-правовий) методи наукового пізнання.

Ступінь обґрунтованості наукових положень. Дисертація Ольги Кухар носить пошуковий характер, є системною та науково-зрілою. Усі наукові положення, висновки та рекомендації є належним чином обґрунтовані, підкріплюються теоретичними положеннями, нормативно-правовою базою, практичними матеріалами. Вони відповідають меті та завданням роботи, що забезпечується вдалими обранням для дослідження методів.

Методологічний інструментарій підбирався і застосовувався авторкою, виходячи з мети і завдань дисертаційного дослідження. Його основу склав універсальний філософський метод наукового пізнання. Він дозволив прослідкувати тенденції розвитку правовідносин у сфері управління відходами сільського господарства в Україні у взаємозв'язку з іншими соціально-економічними і правовими чинниками розвитку суспільства. Формування понятійно-категорійного апарату дисертації для розкриття змісту таких понять як: «законодавство у сфері управління відходами сільського господарства», «субінститут управління відходами сільського господарства», «відходи сільського господарства», «відходи війни» та ін. стало можливим через застосування логіко-семантичного методу. Метод аналізу авторкою було покладено в основу дослідження нормативно-правових актів, матеріалів судової практики, а також застосовано при аналізі наукових підходів до правового регулювання управління відходами сільського господарства. Завдяки використанню методу синтезу здійснено оцінку стану нормативно-правового регулювання відносин у зазначеній сфері та визначено напрями їх подальшого розвитку. Дослідження наукової думки щодо правового регулювання управління відходами сільського господарства, а також генезису законодавчих засад у цій сфері базувалося на застосуванні історико-правового методу. Порівняльно-правовий метод став базовим у частині аналізу законодавства Європейського Союзу та України про управління відходами та дозволив сформулювати на цій основі висновки щодо удосконалення відповідного вітчизняного правового поля. Нарешті, формально-юридичний метод дозволив визначити зміст правових приписів, якими регламентується процес управління відходами сільського господарства, а також встановити особливості правовідносин щодо управління різними видами таких відходів.

Метою дисертаційного дослідження визначено вирішення наукового завдання, сутність якого полягає у визначенні особливостей правового регулювання управління відходами сільського господарства, формулюванні науково обґрунтованих висновків і розробленні пропозицій щодо удосконалення законодавства, яким регулюються відносини у вказаній сфері. У цілому науковий рівень дисертації дозволяє надати позитивну оцінку роботи, визнати її завершеною, та такою, в якій авторці вдалося досягти визначеної мети.

Структура дисертації дозволила авторці повною мірою охопити предмет дисертаційного дослідження. Справляє позитивне враження джерельна база роботи,

що свідчить про системне і повне опрацювання проблеми і високий рівень наукової підготовки авторки, її наукову зрілість.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Практична цінність результатів дослідження та їх впровадження полягає у тому, що вони мають як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – для подальших наукових розвідок у сфері аграрного та екологічного права в контексті забезпечення екологічної та продовольчої безпеки у воєнний та післявоєнний періоди; нормотворчій діяльності – при вдосконаленні законодавства, зокрема розробленні змін і доповнень до нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері запобігання утворенню та управління відходами сільського господарства; правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності реалізації законодавства, яким регулюються відносини у сфері запобігання утворенню та управління відходами сільського господарства; навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Аграрне право», «Екологічне право», «Правові основи сталого розвитку сільських територій», а також при підготовці навчальної та навчально-методичної літератури із цих дисциплін.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено в 14 наукових працях, з яких 4 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, статті в іншому виданні, стаття у колективній монографії, 8 тез наукових доповідей. Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертаційного дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які подано авторкою для публічного захисту. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування.

Водночас, дане дисертаційне дослідження, як і будь-яка наукова робота, поряд з позитивними висновками та пропозиціями не позбавлене певних **недоліків**, що загалом не зменшують наукової цінності отриманих результатів, однак потребують уточнення та врахування під час публічного захисту та подальших наукових досліджень Ольги Кухар. Зокрема:

1. На нашу думку, мета роботи, визначена авторкою, є ширшою за тему дисертаційного дослідження. Тема дисертації сформульована як «Правове регулювання управління відходами сільського господарства в Україні». Натомість мета роботи передбачає визначення особливостей правового регулювання управління відходами сільського господарства загалом без вказівки на дослідження цієї сфери саме в Україні.

2. До положень наукової новизни авторка включає визначення кола суб'єктів у сфері управління відходами сільського господарства (рубрика «уперше»). Однак, серед запропонованого переліку суб'єктів відсутні дилери та брокери (у розумінні Закону України «Про управління відходами»). Оскільки ці суб'єкти за чинним законодавством є суб'єктами господарювання у сфері управління відходами вказана позиція авторки потребує додаткового уточнення.

3. У змісті роботи авторка оперує поняттями «управління відходами» та «поводження з відходами». Враховуючи оновлення законодавства у цій сфері, а саме прийняття Закону

України «Про управління відходами», хотілося б уточнити думку авторки щодо доцільності вживання обох термінологічних конструкцій.

4. У рубриці «удосконалено» наукової новизни авторкою пропонується класифікація відходів сільського господарства за їх походженням шляхом виділення наступних видів: 1) відходи рослинного походження; 2) відходи тваринного походження, включаючи аквакультуру; 3) харчові відходи; 4) агрохімічні відходи; 5) відходи ветеринарної практики; 6) відходи ГМ-продукції. Така пропозиція видається дискусійною щодо категорії «харчові відходи». На нашу думку, ці відходи за походженням можуть бути й побутовими відходами. Крім того, залежно від виду харчового продукту харчові відходи можуть мати рослинне чи тваринне походження, що потребує іншої класифікаційної площини. По-друге, варто уточнити, чи всі харчові відходи є відходами сільського господарства, враховуючи положення чинного Порядку класифікації відходів та Національного переліку відходів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 20.10.2023 р. № 1102.

Попри це, наведені зауваження переважно мають дискусійний характер і не справляють суттєвого впливу на загальну позитивну оцінку дисертації. Вони зумовлені комплексністю дослідження, його новизною та актуальністю порушених у роботі проблем і водночас свідчать про творчий підхід авторки та прагнення до вирішення складних теоретичних і вагомих практичних завдань, що мають значення для юридичної науки.

Загальний висновок. Дисертація на тему: «Правове регулювання управління відходами сільського господарства в Україні», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка Кухар Ольга Віталіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право».

Рецензент доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат юридичних наук, доцент Тамара НОВАК